

حقوق و اقتصاد

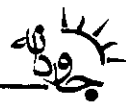
(حقوق دادرسی مدنی)

نگارنده

دکتر بهنام حبیبی درگاه

انتشارات جاودانه

سرشناسه : حبیبی درگاه، بهنام، ۱۳۶۰-
 عنوان و نام پدیدآور : حقوق و اقتصاد (حقوق دادرسی مدنی) / نگارنده: بهنام حبیبی درگاه.
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه: جنگل، ۱۳۹۲
 مشخصات ظاهری : ۳۴۴ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۸۸-۲
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
 موضوع : حقوق و اقتصاد
 رده‌بندی کتبی : ۱۳۹۲ ح۷ ح۲/ک۴۸۷
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۰/۱۱
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۳۱/۱۲

عنوان کتاب: حقوق و اقتصاد (حقوق دادرسی مدنی)

نگارنده: دکتر بهنام حبیبی درگاه

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۲

قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۸۸-۲

[http:// www.junglepub.org](http://www.junglepub.org)
[e.mail:// Info@junglepub.org](mailto:info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰
 ۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷-۳۲۰۳۸۰۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

مقدمه

بخش نخست - مفهوم، ماهیت و اهداف تحلیل اقتصادی حقوق ۱

فصل نخست - مفهوم، ماهیت و اهداف تحلیل اقتصادی حقوق ۱

مبحث نخست - مفهوم، جایگاه و ماهیت تحلیل اقتصادی حقوق ۱

گفتار نخست - مفهوم تحلیل اقتصادی حقوق ۲

بند نخست - مفهوم تحلیل ۲

الف - مفهوم لغوی ۲

ب - تعریف اصطلاحی ۳

بند دوم - مفهوم تحلیل اقتصادی حقوق ۶

الف - مفهوم محدود تحلیل اقتصادی حقوق ۷

ب - مفهوم گسترده تحلیل اقتصادی حقوق ۸

گفتار دوم - جایگاه تحلیل اقتصادی حقوق ۱۰

بند نخست - جایگاه خارجی ۱۰

الف - دوره سنتی ۱۲

ب - دوره میانه ۱۳

ج - دوره بلوغ ۱۴

د - دوره تکامل ۱۷

بند دوم - جایگاه داخلی ۲۰

گفتار سوم - ماهیت تحلیل اقتصادی حقوق ۲۴

بند نخست - ماهیت اثباتی تحلیل اقتصادی حقوق ۲۵

بند دوم - ماهیت تجویزی تحلیل اقتصادی حقوق ۲۷

بند سوم - ماهیت هنجاری تحلیل اقتصادی حقوق ۲۹

بند چهارم - ماهیت مختلط تحلیل اقتصادی حقوق ۳۲

مبحث دوم - اهداف تحلیل اقتصادی حقوق ۳۳

- گفتار نخست- اهداف اجتماعی تحلیل اقتصادی حقوق دادرسی ۳۵
- بند نخست- هدف کنترل فراوانی دعاوی ۳۵
- بند دوم- هدف معکوس سازی دعاوی ۳۷
- بند سوم- هدف بهره مندی از نظام دادرسی مجازی ۳۸
- گفتار دوم- اهداف خصوصی تحلیل اقتصادی حقوق دادرسی ۴۰
- بند نخست- تشویق دادرسی قراردادی ۴۰
- بند دوم- هدف کنترل انگیزه دادخواهی ۴۱
- بند سوم- هدف کنترل هزینه های دادرسی ۴۴
- فصل دوم- مبانی تحلیل اقتصادی حقوق دادرسی مدنی ۴۷**
- مبحث نخست- مبانی اقتصادی تحلیل اقتصادی حقوق دادرسی مدنی ۴۸
- گفتار نخست- مفهوم و عوامل تشکیل دهنده کارآمدی ۴۹
- بند نخست- مفهوم کارآمدی ۴۹
- بند دوم- عوامل تشکیل دهنده کارایی ۵۰
- الف- عوامل اقتصادی (فنی) کارایی ۵۱
- ب- عوامل فرااقتصادی ۵۲
- گفتار دوم- نظریه های اقتصادی کارآمدی ۵۵
- بند نخست- نظریه کارایی پارتو ۵۵
- بند دوم- نظریه کارایی کالدور- هیکس ۵۸
- بند سوم- نظریه ریچارد پاستر ۶۰
- بند چهارم- نظریه پیشنهادی ۶۲
- مبحث دوم- مبانی حقوقی تحلیل اقتصادی دادرسی مدنی ۶۴
- گفتار نخست- مبانی حقوقی محض ۶۵
- بند نخست- مبنای عدالت آیینی ۶۵
- بند دوم- مفهوم عدالت آیینی کارآمد ۶۷
- گفتار دوم- نظریه های عدالت آیینی ۷۰
- بند نخست- نظریه های غایت مدار ۷۰
- الف- نظریه کشف واقع ۷۱

ب- نظریه دستیابی به رفاه	۷۳
بند دوم- نظریه‌های آیین مدار	۷۴
الف- نظریه احساس رضایت	۷۵
ب- نظریه قرارداد	۷۶
ج- نظریه مشارکت	۷۸
گفتار سوم- مبنای دموکراسی قضایی	۷۹
گفتار چهارم- مبنای توسعه قضایی	۸۴
بند نخست- توسعه قضایی در سطح کلان	۸۶
بند دوم- توسعه قضایی در سطح خرد	۸۷
گفتار پنجم- مبنای حقوق تطبیقی	۸۹
بند نخست- مبنای یکسان‌سازی	۹۰
بند دوم- مبنای نزدیک‌سازی	۹۲
بخش دوم- تحلیل اقتصادی نظام دادرسی مدنی و جریان آن ... ۹۵	
فصل نخست- تحلیل اقتصادی نظام دادرسی مدنی ۹۵	
مبحث نخست- مؤلفه‌های دادرسی مدنی	۹۶
گفتار نخست- مؤلفه‌های درونی (ماهیتی)	۹۶
بند نخست- آمرانه بودن	۹۶
بند دوم- تشریفاتی بودن	۱۰۰
بند سوم- تقابلی بودن	۱۰۴
گفتار دوم- مؤلفه‌های کارکردی	۱۰۸
بند نخست- سیستم دولتی بودن	۱۰۸
الف- مفهوم دادگستری عمومی و خصوصی	۱۰۸
ب- مفهوم دادرسی عمومی و خصوصی	۱۱۱
بند دوم- سیستم حذفی بودن	۱۱۴
بند سوم- سیستم واکنشی بودن	۱۱۶
مبحث دوم- چالش‌های نظام دادرسی عمومی	۱۲۰
گفتار نخست- چالش‌های کلان نظام دادرسی مدنی	۱۲۰

- بند نخست- چالش در فرهنگ دادرسی ۱۲۰
- بند دوم- چالش در قواعد دادرسی ۱۲۴
- الف- کارآمدی قواعد دادرسی ۱۲۵
- ب- پیشرو بودن قواعد دادرسی ۱۲۶
- ج- انجام شدنی ۱۲۷
- د- شناسنامه دار بودن قواعد دادرسی ۱۲۷
- بند سوم- چالش در مدیریت دادرسی ۱۲۹
- گفتار دوم- چالش‌های خرد نظام دادرسی مدنی ۱۳۱
- بند نخست- هزینه بر بودن ۱۳۲
- الف- هزینه‌های خصوصی دادرسی ۱۳۳
- ب- هزینه‌های اجتماعی دادرسی ۱۳۵
- بند دوم- زمان بر بودن ۱۳۶
- الف- مفهوم زمان ۱۳۷
- ب- علل اطاله دادرسی مدنی ۱۳۸
- مبحث سوم- اصل دسترسی به دادگستری ۱۴۲
- گفتار نخست- مفهوم و ویژگی‌های اصل دسترسی به دادگستری ۱۴۳
- بند نخست- مفهوم اصل دسترسی به دادگستری ۱۴۳
- بند دوم- ویژگی‌های اصل دسترسی به دادگستری ۱۴۶
- الف- اصل دسترسی آسان ۱۴۶
- ب- اصل دسترسی ارزان ۱۴۹
- ج- اصل دسترسی سریع ۱۵۴
- گفتار دوم- جلوه‌های اصل دسترسی آسان ۱۵۸
- بند نخست- اصل دسترسی آسان به قواعد دادرسی ۱۵۹
- الف- اصول حاکم بر تدوین قواعد دادرسی ۱۵۹
- ب- اصول حاکم بر توزیع قواعد دادرسی ۱۶۲
- ج- اصول حاکم بر مصرف قواعد دادرسی ۱۶۵
- بند دوم- اصل دسترسی آسان به سیستم قضائی ۱۶۷

الف- دسترسی عینی به سیستم عدالت	۱۶۸
ب- دسترسی اعتباری به سیستم عدالت	۱۷۱
گفتار سوم- جلوه‌های اصل دسترسی ارزان	۱۷۸
بند نخست- سیستم معاضدت قضایی	۱۷۹
الف- سیستم معاضدت دولتی	۱۸۰
ب- سیستم معاضدت خصوصی	۱۸۲
بند دوم- سیستم وکالت اجباری	۱۸۶
بند سوم- سیستم بیمه دادخواهی	۱۹۲
گفتار چهارم- اصول حاکم بر نظام دادرسی مجازی و جلوه‌های آن	۱۹۶
بند نخست- مفهوم نظام دادرسی مجازی و اهداف آن	۱۹۶
الف- مفهوم نظام دادرسی مجازی	۱۹۶
ب- اهداف نظام دادرسی مجازی	۱۹۹
بند دوم- چالش‌های نظام دادرسی مجازی	۲۰۴
الف- چالش‌های فنی	۲۰۴
ب- چالش‌های فرهنگی	۲۰۶
بند سوم- اصول حاکم بر دادرسی مجازی	۲۰۸
الف- اصل اعتبار	۲۰۸
ب- اصل توافقی بودن	۲۱۱
ج- اصل بی‌طرفی فنی و حق بر نسخه کاغذی	۲۱۵
بند چهارم- جلوه‌های نظام دادرسی مجازی	۲۱۶
الف- دادرسی مجازی	۲۱۷
ب- داوری برخط (آن لاین)	۲۲۲
فصل دوم- تحلیل اقتصادی جریان رسیدگی مدنی	۲۲۵
مبحث نخست- مدیریت کارای جریان رسیدگی	۲۲۵
گفتار نخست- مدیریت ارکان اجتماعی دادرسی	۲۲۵
بند نخست- مدیریت هزینه دادرسی	۲۲۶
الف- اصل تخصیص عقلایی هزینه‌ها	۲۲۷

۲۳۱.....	ب- اصل انتقال پذیری هزینه‌ها.....
۲۳۵.....	بند دوم- مدیریت زمان دادرسی
۲۳۵.....	الف- اصول حاکم بر زمان دادرسی
۲۳۹.....	ب- کنترل زمان دادرسی
۲۴۵.....	گفتار دوم- مدیریت اطلاعات دادرسی
۲۴۵.....	بند نخست- مفهوم شناسی اطلاعات دادرسی و انواع آن
۲۴۵.....	الف- مفهوم اطلاعات
۲۴۹.....	ب- انواع اطلاعات دادرسی
۲۵۲.....	بند دوم- مدیریت اطلاعات دادرسی
۲۵۲.....	الف- مدیریت اطلاعات موضوعی دادرسی
۲۵۵.....	ب- مدیریت اطلاعات حکمی دادرسی
۲۵۹.....	بند سوم- آثار اطلاعات (کامل) بر دادرسی مدنی
۲۵۹.....	الف- آثار پیشگیرانه
۲۶۲.....	ب- آثار اثباتی
۲۶۳.....	مبحث دوم- مدیریت دلایل دادرسی
۲۶۴.....	گفتار نخست- مفهوم و مؤلفه‌های اقتصادی دلایل
۲۶۴.....	بند نخست- مفهوم حقوقی و اقتصادی دلیل
۲۶۴.....	الف- مفهوم حقوقی دلیل
۲۶۵.....	ب- مفهوم اقتصادی دلیل
۲۶۶.....	بند دوم- مؤلفه‌های اقتصادی دلایل
۲۶۶.....	الف- دلایل کارآمد
۲۶۹.....	ب- قاعده بهترین دلیل
۲۷۲.....	گفتار دوم- سیستم‌های جستجوی دلیل و گستره آنها
۲۷۲.....	بند نخست- الگوهای جستجوی دلیل
۲۷۲.....	الف- الگوی تفتیشی
۲۷۴.....	ب- الگوی اتهامی
۲۷۵.....	بند دوم- گستره تحصیل دلیل

الف- قاعده تحصیل آزاد دلیل	۲۷۵
ب- قاعده تحصیل محدود دلیل	۲۷۷
گفتار سوم- چالش‌ها و کارکرد اقتصادی دلایل	۲۷۷
بند نخست- چالش‌های اقتصادی دلایل	۲۷۷
الف- درونی کردن هزینه‌های خطا	۲۷۸
ب- لزوم تبادل حداکثری اطلاعات	۲۷۹
بند دوم- کارکرد اقتصادی دلایل	۲۸۰
الف- تصمیم در شرایط اطمینان (قطعیت)	۲۸۰
ب- تصمیم در شرایط عدم اطمینان	۲۸۱
نتیجه	۲۸۶
پیشنهاده‌ها	۲۹۲
فهرست منابع	۲۹۵

مقدمه

مکتب تحلیل اقتصادی حقوق برگرفته از الگوی همزیستی بین علم حقوق و اقتصاد است. گاهی علم حقوق و قواعد آن نهادهای اقتصادی را مورد کنکاش قرار می‌دهد و زمانی دیگر نیز آموزه‌های اقتصادی و نظریه‌های آن در سامان‌گرایی قواعد و نهادهای حقوقی مؤثر واقع می‌گردد. شاید این جمله معروف هایک، حقوقدان و فیلسوف انگلیسی، بی‌ربط نباشد که حقوق روح جامعه و اقتصاد جسم آن است. فلذا انتظار جسم سالم را از روح بیمار یا بالعکس نباید داشت. حقوق و اقتصاد دو کفه ترازوی توسعه‌مندی هستند. بنابراین فاصله گرفتن حقوق از اقتصاد نتیجه‌ای جز فقدان توسعه‌گرایی را دربرنخواهد داشت. هدف تحلیل اقتصادی حقوق نیز کاهش هزینه قواعد دادرسی، افزایش سطح رفاه اجتماعی، عقلانیت‌افزایی و بیشینه‌سازی در جریان بازار معاملات و ترافعات حقوقی است.

تحلیل اقتصادی دادرسی مدنی شاخه‌ای از زیر رشته حقوق و اقتصاد است که از طریق کاربرست نظریه‌ها، ابزارها و تکنیک‌های اقتصادی در حل سیستم قضایی، تمامیت نظام دادرسی و جریان رسیدگی مدنی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. سنتز اقتصاد و دادرسی مدنی به دنبال سازش حداکثری بین داده‌های اقتصادی و تزیق آن در نظام و آیین دادرسی است تا به روان‌سازی و سامان‌پذیری دادرسی کمک نماید. در نگرش تحلیل اقتصادی دادرسی مدنی، دادرسی از حالت ایستایی و واکنشی خارج شده و رویکردی پیشگیرانه و چند کارکردگرایی به خود می‌گیرد. در چنین تصویری توقع ارتقاء رفاه، تأمین امنیت حقوقی، اعتماد به نظام مرافعات، ایجاد کارآفرینی و اشتغال‌زایی از جریان دادرسی می‌رود. دادرسی از منظر خصوصی به نوعی سرمایه‌گذاری توأم با ریسک در بازار دعاوی شباهت دارد و به لحاظ اجتماعی نیز فرصتی برای بازتوزیع منابع و امتیازهای اجتماعی به شمار می‌آید و در پی شناسایی شخصی است که بیشترین سود را از حق و امتیاز در اختیار گرفته به جامعه می‌رساند. اگر نیک‌نگریسته شود عمق مطالعات و مطالبات از حقوق با ورود مفاهیم و شاخص‌های اقتصادی اوج گرفته است. دیگر با منطق محض حقوق به سراغ بازشناسی و بازسازی قواعد حقوقی نباید رفت. بلکه منطقی فرا منطق حقوقی که همبسته و هم‌افزای آن است، نگرشی جامع و همه‌سونگر به حقوق و قواعد آن دارد.

اقتصاد و دادرسی مدنی در پی گزینش شیوه علمی برای نظام دادرسی و نظم دادگری است. لکن دشواری‌هایی در این مسیر قابل ملاحظه است. آیین دادرسی بی‌بنیان و فاقد مبنا، همچنین، نقش فرعی قائل بودن بر نظام دادرسی و دور کردن آن از اصالت متوقع از یک‌سو، و بررسی واقعیت‌های ناظر بر پژوهش‌های اقتصاد حقوق در رابطه با برداشت‌های متفاوت از مقولات حقوقی و در نتیجه مصادره حقوق در اقتصاد، از سوی دیگر موجب شد تا در ابتدا و بر پایه نظم تحقیق، نظریه پایه پژوهش برگزیده شود و در ادامه به مبنا نگاری در حوزه دادرسی بر اساس نظریه برگزیده شده، پرداخته گردد. نظریه کارآمدی متعادل از بین قرائت‌های گوناگون از کارآمدی انتخاب گردید. این نظریه نه شیفته مفهوم شیکاگویی از کارآمدی بود که در آن قواعد دادرسی بر پایه عقلانیت فردگرا، غافل از سایر ارزش‌های اجتماعی، معرفی می‌شود و نه نگاهی نهادگرای صرف به کارآمدی دارد. از جمله ویژگی‌های کارآمدی متعادل، در نظر داشتن مختصات جامعه هدف در راستای بومی نمودن نتایج آن است. بنابراین در کنار عناصر فنی و اقتصادی از کارآمدی، سایر عناصر اجتماعی (حقوقی و فراحقوقی) نیز مؤثر در جریان‌سازی کارآمدی متعادل هستند. بر همین مبنا نیز تلاش شده است تا از مجموع نظریه‌های راجع به عناصر فنی کارآمدی از قبیل نظریه پارتو، نظریه کالدور - هیکس و نظریه پاسنری، عقیده‌ای بیابان و کارکردی از دادرسی معرفی گردد. نگاهی دیگرگون به مقوله دادرسی سبب شده است تا از مبنای کلاسیک و سنتی دادرسی گذر کرده و مبانی دیگری را به منظور دستیابی به نظریه عمومی دادرسی مدنظر قرار داد. در واقع، اصالت بخشی به مقوله عدالت آیینی و عدالت آیینی کارآمدی موجب شده است تا شخصیت حقوق دادرسی مدنی به مدد اصول راهبردی دادرسی دچار تحول بنیادین گردد.

سنجش قواره دادرسی با منطق اقتصادی و بکارگیری آموزه‌های اقتصاد هنجاری و اثباتی جهت افزایش توانمندی نظام دادرسی و بازدهی کیفی آن در رسته اهمیت نشأت گرفته از موضوع پژوهش است. بازنگری در مفهوم دادرسی و قرین دانستن آن با مفاهیمی نظیر سرمایه‌گذاری، بازار مراعات، اشتغال‌زایی، کارآفرینی و بازتوزیع منابع در سایه مدیریت کارای عناصر اجتماعی دادرسی، اعم از زمان و هزینه، اهمیت مطالعات میان رشته‌ای اقتصاد و حقوق دادرسی مدنی را دو چندان می‌نماید. ترسیم دورنمایی از نظریه‌های اقتصادی همچون نظریه قیمت در تخمین ارزش دعاوی، نظریه تعادل در تناسب‌سازی خدمات قضایی، نظریه هزینه فرصت در گزینش بهترین شیوه دادرسی، نظریه دادرسی گفتمان -

محور در درونی کردن هزینه‌های دادرسی، خصوصی‌سازی دادرسی به منظور برون‌سپاری هوشمندانه دادرسی و ترویج نهادهای دادرسی جایگزین نشان از اهمیت پژوهش‌های نظری و کاربردی در حوزه برشمرده دارد. ضرورت تحقیق نیز برآمده از لزوم همگامی نظام دادرسی با پیشرفت‌های اجتماعی و پیشگامی آن در طراحی الگوهای دادرسی توجیه می‌شود. نگرش تطبیقی نیز نشان می‌دهد که سلامت نظام اجتماعی و حاکمیت قانون در گرو استانداردسازی و نوین‌سازی دادرسی است.

بررسی سوابق پژوهشی در حوزه اقتصاد و حقوق دادرسی مدنی نشان دهنده حجم انگشت‌شمار مطالعات و همچنین سوء برداشت‌های غیر قابل اغماض از تحلیل‌های اقتصادی دادرسی است. نخست باید اذعان نمود که پژوهش‌های جدی در رابطه با حقوق و اقتصاد از دوره بلوغ شروع شده است که شامل دهه ۱۹۶۰ به بعد می‌شود. در این دهه اقتصاددانانی همچون کاوز با تمرکز بر تحلیل اقتصادی نهاد حقوق مالکیت، در پی درونی نمودن هزینه‌های معاملاتی بودند. مطالعات جدی‌تر از سال ۱۹۷۰ و در حوزه‌های حقوق قراردادهای، حقوق مالکیت و حقوق مسئولیت مدنی آغاز گردید. بنابراین با بررسی پیشینه تاریخی سنتز حقوق و اقتصاد، این نکته حاصل می‌شود که درصد بسیار کمی از پژوهش‌ها با موضوعیت جلوه‌های حقوق دادرسی مدنی بوده است. شاید به جرات بتوان اظهار داشت که در دهه اخیر و در حقوق خارجی تنها فصلی از کتاب‌های حقوق و اقتصاد به تحلیل اقتصادی جریان دادرسی اختصاص داده شده است. از سوی دیگر مطالعه اکثر فصول مزبور نشان از افراط‌گرایی در خصوص جریان دادرسی مدنی و کاربست مفهوم فنی از کارآمدی در آن است. به نظر می‌رسد در مسیر علت‌یابی به دلایل زیر می‌توان دست یافت. نخست اینکه بیشترین پژوهش‌های اقتصاد و حقوق توسط اقتصاددانان صورت گرفته است. لذا روشن است که فهم کافی از مبادی و مبانی حقوقی وجود نداشته است. دوم اینکه بیشتر نوشته‌ها توسط طرفداران مکتب شیکاگویی تدوین شده است. به همین خاطر است که کارآمدی به مفهوم فردگرا و فنی آن در تشریح قواعد دادرسی ملاک نظر بوده است. دیگر اینکه تحلیل اقتصادی را بیشتر معطوف به جریان رسیدگی نموده و راجع به نظام دادرسی کارآمد سخنی به میان نیامده است. نگارنده بر آن بود که جریان رسیدگی کارآ تابعی از نظام دادرسی کارآ و نظام دادرسی کارآ نیز برگرفته از قواعد دادرسی روزآمد است. فلذا پرداختن به شیوه تبادل اطلاعات، احصاء امتیازهای سازش نسبت به دادرسی یا چینش نظریه‌بازی دادرسی،

که جملگی در مرحله جریان رسیدگی است، فی نفسه، مهم لکن وافی به مقصود نیست. مگر می‌شود از جریان رسیدگی کاراً سخن راند حال آنکه دسترسی به عدالت و نظام قضایی دچار تضییقاتی باشد. مگر می‌شود از تبادل حداکثری اطلاعات بر مبنای اصل همکاری نگاشت، حال آنکه حقوق دادرسی مدنی، فاقد شاخص‌های دموکراسی قضایی و مؤلفه‌های دادرسی دموکراتیک باشد. بنابراین لازم می‌نمود تا نظام دادرسی و جریان رسیدگی، توأمان، مورد بررسی قرار گیرند.

نگارنده بر مبنای نظریه پایه پژوهش بدنبال یافت و واریسی شواهد تجربی در مقررات داخلی، بین‌المللی و حقوق خارجی نیز برآمد. مطمح نظر قرار دادن آیین دادرسی مدنی انگلستان مصوب ۱۹۹۸، قواعد آیین دادرسی مدنی فدرال ایالات متحده آمریکا ۱۹۳۸ (اصلاحی ۲۰۱۰) و آیین دادرسی مدنی کشور فرانسه مصوب ۱۹۷۵ در لابلای مباحث انجام گرفته، نشان از نفوذ مکتب اقتصاد و حقوق در قواعد دادرسی این کشورها است. اهمیت دادن به سرعت در دادرسی، اندیشه کردن سازوکارهایی در ارتباط با افزایش حد دقت در جریان دادرسی، پیش‌بینی تکنیک‌هایی از قبیل قاضی آماده‌ساز پرونده یا شیوه‌های ماقبل دادرسی، گرایش به سوی شیوه‌های دادرسی جایگزین، پیش‌بینی مقررات راجع به الکترونیکی نمودن نظام دادرسی، اعمال اصول راهبردی دادرسی در دادرسی و بسیاری از شاخصه‌های اقتصاد حقوق، نمونه‌وار، از دل مقررات آیینی این کشورها استنباط شده است. تلاش برای هماهنگ‌سازی قواعد دادرسی و پذیرش نظریه نوین‌سازی دادرسی موجب تدوین اصول آیین دادرسی مدنی فراملی گردید. این اصول، نقشه فکری نظام دادرسی معرفی شده است که مبنایی ارزشمند در راستای منطقی نمودن نظام دادرسی محسوب می‌گردد. از سوی دیگر ملاحظه کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و میثاق حقوق مدنی و سیاسی نشان از شمارش برخی از شاخص‌های مربوط به تضمین دادرسی عادلانه از جمله متعارف بودن زمان رسیدگی، علنی بودن و حق دفاع است. در حقوق داخلی نیز با بررسی اقدامات جدید قوه قضائیه در الکترونیکی نمودن جریان برخی از دعاوی، تأسیس اولین دادگاه مدنی الکترونیکی (= مجتمع عدالت)، مقررہ گزاری در قوانین توسعه از جمله مواد ۲۱۱ و ۲۱۲ قانون برنامه پنجساله پنجم و همچنین تأکید بر تشویق دادرسی‌های قراردادی و یا ارائه لوایح راجع به آیین‌های دادرسی اختصاصی از قبیل لایحه آیین دادرسی تجاری و نهایتاً تأسیس سامانه خدمات قضایی الکترونیکی توأم با تنظیم پیش‌نویس دفاتر پیشخوان

قضایی در مسیر خصوصی سازی دادرسی، نشان از تأثیر نظریه کارآمدی در تمامیت نظام دادرسی ایران دارد.

در این پژوهشی تلاش گردید تا نگرشی کاربردی از حقوق دادرسی مدنی به تصویر کشیده شود. لکن ناگفته پیداست که طریق دستیابی به کارکردهای دادرسی، عمیق شدن در مبانی و فلسفه حقوق دادرسی است. بنابراین مختصات و اهداف تحلیل اقتصادی دادرسی بر بنیاد فلسفه دادرسی مدنی ترسیم گردیده و روشی تحلیلی در مسیر پایش پژوهش انتخاب شد. در تحلیل ادبیات اقتصاد دادرسی مدنی لاجرم نیاز به توصیف مفاهیم بنیادین و کاربردی نیز بود. تحلیل علمی نظام دادرسی مدنی، بنا به خاستگاه حقوق خارجی آن، نیازمند بررسی تطبیقی تجربه های تقنینی و اجرایی کشورهای دیگر نیز بود. بنابراین روشی تحلیلی - تطبیقی برای تدوین تحقیق قرار گرفت. ابزار کار تحقیق نیز فیش برداری ناشی از منابع کتابخانه ای و الکترونیکی بود. لکن سعی گردید تا بدانجا که میسر است از منابع دست اول و از قوانین الگو در راستای نگارش کتاب استفاده گردد.

کتاب در پیش رو از دو بخش تشکیل شده است. در بخش نخست و طی دو فصل مجزا به ترمینولوژی (= واژه شناسی) و متدلوژی (= روش شناسی) پرداخته شده است. بررسی مفهوم، اهداف و ماهیت تحلیل اقتصادی حقوق دادرسی، موضوع فصل نخست قرار گرفت و مبانی اقتصادی و حقوقی نیز سهم فصل دوم از بخش نخست مقرر شد. در بخش دوم و طی فصل نخست به تحلیل اقتصادی نظام دادرسی مدنی متمرکز گردید. آسیب شناسی نظام دادرسی توافقی از طریق واکاوی ماهیت درونی و کارکردی آن، سهم مبحث نخست بود و به تعاقب آن احصاء چالش های نظام دادرسی سنتی نیز مبحث دیگری به خود اختصاص داد. در مبحث سوم، اصل دسترسی به نظام دادرسی موضوع پژوهش قرار گرفته و به ترتیب طی گفتارهای جداگانه ای، جلوه های اصل دسترسی که عبارت از دسترسی آسان، ارزان و سریع بود، معرفی و تبیین گردید. در فصل دوم از بخش دوم نیز به تحلیل اقتصادی جریان دادرسی مدنی توجه شد تا انجام و سرانجام پژوهش از نظم منطقی و زنجیره ای برخوردار باشد. مبحث نخست شامل دو گفتار می شود که گفتار نخست به عناصر اجتماعی دادرسی نظر انداخته است و گفتار دوم در پی تحلیل اقتصادی اطلاعات جریان دادرسی است. مبحث دوم نیز به تحلیل اقتصادی ادله اثبات دعوی مدنی نظر انداخته و در سه گفتار مستقل به نظام های جستجوی دلیل، چالش های اقتصادی دلایل اثبات دعوی مدنی و آثار اقتصادی دلایل اثبات دعوا توجه شده است.